

[Terijoki](#)

Tyrisevä

Kari Koho

Terijoen rantaa Tyrisevän kohdalla. Etualalla näkyvästä purosta saatiin aikoinaan taimenia.

Tyrisevän sijainti

Tyrisevä oli pieni kylä Terijoen länsirajalla. Kylän pohjoisrajana oli Pietari-Riihimäki rautatietä 1,5 km Tyrisevän asemalta kumpaankin suuntaan. Sekä idässä että lännessä raja kulki rautatiestä mutkitellen etelään kohti merta. Terijoen puolella kylän raja noudatti Tyrisevänojaa viimeiset puolitoista kilomeriä.

Pohjoisessa ja luoteessa Tyrisevä rajoittui Kivennavan pitäjään - lännessä Uuteenkirkkoon. Kylän ulkopuolelle jäivät lännessä Uudenkirkon puolella Vammeljoki, Metsäkylä sekä Leppäniemen ja Harjulan törmät. Tyrisevä jaettiin kolmeen alueeseen: Käpykylä, Yläkylä ja Torkkelin mäki. Tyrisevän sijainti näkyy näillä Terijoen sivuilla olevissa kartoissa.

Tyrisevän kylän nimi lienee syntynyt alueen lävitse kulkevasta Tyrisevänoja-nimisestä purosta.

Historiaa

Tyrisevä kuului Uudenkirkon pitäjään runsaat neljä sataa vuotta, kunnes se vuonna 1927 liitettiin Terijokeen. Kun Terijoen seurakunnan perustamista suunniteltiin 1900-luvun alkuvuosina, Tyrisevän ja muutaman muunkin Uudenkirkon kylän asukkaat halusivat liittyä Terijoen seurakuntaan. Terijoki oli lähempänä kuin Uusikirkko. Aluksi sekä Uudenkirkon että Terijoen seurakunnat vastustivat tyriseväläisten hakemusta. Tilanne kuitenkin vähitellen lieentyi ja tyriseväläiset pääsivät liittymään ensin Terijoen seurakuntaan ja siten pian myös Terijoen kuntaan.

Tyrisevän historia on hyvin samanlainen muun Terijoen alueen historian kanssa. Pysyvää asutusta lienee ollut jo 1200-luvulla, jolloin Tallinna ja Narva nousivat Suomenlahden kaupan keskuksiksi. Tuolloin arvossa olivat riittävän lähellä olevat alueet, joilta saatiin kalaa, turkiksia ja muita rannikon tuotteita Novgorodin markkinoille. Mahdollisuus kaupankäyntiin houkutteli sisämaan asukkaita siirtymään rannikolle.

Novgorin ajan jälkeen koko kannaksen historia on toistuvia sotia, alueen ryöstöjä ja hävittämistä sekä asutuksen pakkosiirtoja.

Vuoden 1643 kartan mukaan Tyrisevän kylän alueella oli vain yksi tila. Se oli Martti Tyrisevän hallussa. Vuosisadan jälkipuolella tila jakautui kahtia. Toinen osa joutui ensin Anttanaiselle ja muutaman vuosikymmenen jälkeen Martti Koholle. Vuonna 1774 tilan omistajiksi tulivat myös Pajut. Tilan toisen osan omistajina esiintyy asiakirjoissa Tyrisevän jälkeen muun muassa Ostoinen, Kansoinen, Halonen, Mamia ja Uuttu.

Luonto

Tyrisevän luontoa muovaa tänäkin päivänä muinaisen Litorianmeren (6000 eKr.) rantapenger, joka Tyrisevällä on erityisen korkea ja kohoaa noin 40 metriä merenpinnan yläpuolelle. Paikoitellen rinne on niin jyrkkä, että sitä on lähes mahdotonta kiivetä ylös. Aluetta kutsutaankin Tyrisevänharjuksi. Sieltä avautui ennen mahtava näkymä merelle. Nyt puusto on rantavyöhykkeellä kasvanut niin, että merta ei juuri näe. Tyrisevän aseman pohjoispuolella levisivät seutukunnan suurimman suot. Rautatien eteläpuolella Tyrisevällä maasto oli kuivaa mäntykangasta.

Jääkaudella syntyneessä syvässä painanteessa virtasi Tyrisevänoja. Joen varrella oli kosteampia keitaita, joissa kasvoi rehevää lehtipuumetsää. Tyrisevän erikoisuutena olivat Pietarista Regerin puutarhasta tuodut erilaiset vierasperäisen puistopuut. Kasvillisuus rehevöityi muutenkin mentäessä asemalta kohti merta.

Elinkeinot

Kalastus

Tyriseväläiset elivät suurelta osin merestä. Varsinaisten ammattikalastajien lisäksi verkkokalastusta harrastivat etenkin talvisin myös muut talolliset. Venäläisaikana valtaosa saaliista vietiin Pietariin.

Suomen itsenäistyttyä kalat vietiin aamujunalla tai bussilla etupäässä Viipuriin. Kesäisin ostajina oli myös paikallisia kalakauppiaita, jotka polkupyörillä kulkien möivät kaloja kesäasukkaille.

Talvipyynnissä ahven ja kuore olivat tärkeimmät saaliskalat. Kesällä kalan saanti oli heikompaa. Merkittävimmät saaliskalat olivat ahven, kuha ja silakka.

Meriryysillä saatiin joskus suuriakin silakka-, lohi- ja siikasaaliita. Muita pyydyksiä olivat pitkäsiima ja verkot.

Maanviljely ja puutarhanhoito

Peltoa Tyrisevällä oli niukanlaisesti. Suomen itsenäistyttyä osa venäläisten entisistä maista tuli Viipurin läänin Maanviljelysseuran haltuun. Seura perusti Tyrisevälle puutarhan ja maanviljelyn kokeilutoiminnan tarkkailuaseman. Tuolloin Tyrisevällä alkoi voimakas puutarhaviljelyn kausi, joka kesti aina talvisotaan asti. Puutarhaviljelylle Tyrisevällä olikin erinomaiset olosuhteet. Siellä järjestettiin erilaisia puutarhanhoidon ja mehiläiskasvatuksen kursseja, näyttelyjä ja kilpailuja. Toiminnan laajuutta kuvaa se, että vuoden 1939 omenapuiden varttamiskursseilla oli 50 osallistujaa.

Tyrisevällä viljeltiin erityisesti omenaa, mansikkaa ja ruusuja. Puistot, puutarhat ja kanervakankaat olivat erinomainen ympäristö mehiläisten kasvattamiselle. Tyrisevällä olikin ennen talvisotaa satakunta viljeltyä mehiläisyhdyskuntaa. Tyrisevän Bogdanov oli koko ltäisen Suomen suurin mehiläishoitaja. Tyrisevän kanervahunajaa vietiin muun muassa Englantiin.

Huvilat ja turismi

Venäläiskaudella venäläiset rakennuttivat suuren määrän huviloita Tyrisevänharjulle. Myös monet paikalliset asukkaat rakensivat vuokramökkejä turisteille.

Tyrisevän harjulla kerrotaan olleen koko seutukunnan kauneimmat ja kalleimmat huvilat. Siellä oli muun muassa Peremontin linnamainen sementtihuvila torneineen, keisarillisen lastenlääkäri Ostragowskin suuri huvila sekä kreivi Scheretjeffin erityisen suuri komea huvila, josta myöhemmin tuli Suomen rautatieläisten kesäviettoapaikka Lepokoti Harjula.

Turistikausi Tyrisevällä jatkui Suomen itsenäistyttyä. Entisissä venäläishuviloissa viettivät kesäään muun muassa kirjailijat Alex Matson, Kersti Bergroth sekä Souranderit, Kojot ja Krohnit.

Koko Terijoenkin mittakaavassa ehkä eniten vaikuttanut kesävieras oli Pietarilainen valtioneuvos, insinööri Orlovski. Hän osti vuosien mittaan itselleen yli puolet Tyrisevän kylän alueesta. Orlovski erotutti maistaan yli kaksi sataa huvilatonttia, joille ryhdyttiin rakentamaan huviloita venäläisille. Suomen itsenäistyminen kuitenkin lopetti Orlovskin maanomistuksen ja palautti Tyrisevän suomalaisille. Tuolloin valtio myi valtaosan Orlovskin maista Terijoen Rauta -nimiselle yhtiölle.

Tyrisevällä oli venäläisaikana väestöön nähden ilmeisesti enemmän huviloita kuin missään muualla Terijoeelle. Suomen itsenäistyttyä suuri osa huviloista purettiin ja siirrettiin muualle Suomeen. Osa huviloista jäi kuitenkin jäljelle. Osasta niitä tuli tyriseväläisten asuntoja - osa tuli nyt suomalaisten kesävieraiden käyttöön.

Asukkaat

Tyrisevän historiasta kertovassa kirjallisuudessa mainitaan mm. seuraavat Tyrisevällä vakinaisesti tai kesäisin asuneiden nimet:

Anttanainen	Kalikova	Lobikoff	Romu
Antti	Kallio	Luukkonen	Rouvali
Barjutin	Kansoinen	Malin	Sirkkiä
Bergheim	Kaplin	Mamia	Sulander
Bjuge	Kaukonen	Martin	Summa
Bogdanov	Kaulio	Mennu	Tetri
Brander	Kern	Midavilov	Toivonen
Epstein	Kesseli	Monto	Torkkeli
Grönlund	Kiuru	Ostoinen	Tyrisevä
Haikonen	Koho	Otsakorva	Ussunen
Halonen	Kuusisto	Paavo	Uuttu
Heiskanen	Laaksonen	Paju	Vassman
Hirvonen	Lankonen	Paloheimo	Verronen
Honkavaara	Lessner	Paukkunen	Vesterinen
Ikonen	Liikonen	Penttinen	
Iijin	Linder	Pohjalainen	
Jerema	Linhola	Pohjolainen	
Kakko	Lisizin	Reiman	

Lähteet

- Terijoki - Kuvia ja kuvauksia entisestä kotipitäjästä, ent. Terijoen kunnanhoitokunnan asettama toimikunta, 1951
- Kähönen Ester - Entinen Terijoki: kylämuistoja, 1982

Terijoen kylät:

[Haapala](#)
[Kellomäki](#)
[Keskikylä](#)
[Käkösenpää](#)
[Ollinpää](#)
[Puhtula ja Koivikko](#)
[Rajajoki](#)
[Tyrisevä](#)

Tyrisevä:

» [Tällainen oli Tyrisevä](#)
» [Tyrisevän nuorisoseura](#)
» [Tyrisevän Martoista](#)
» [Kalastus Tyrisevällä](#)
» [Kalastus Terijoella](#)

» [Tyrisevän rautatieasema](#)